



**אורות ישראל**  
**מכללה אקדמית לחינוך**  
מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

**שם הקורס: זרמים רוחניים בחברה היהודית באירופה במאה התשע עשרה**

שנה"ל תש"ף, מתקשב

שם המרצה: ד"ר אמנון חבר

מסלול/התמחות: החוג להיסטוריה

היקף שעות: 30 שעות

**תוכן הקורס ומטרות הקורס.**

הקורס יעסוק בתגובות של החברה היהודית לעולם הערכים והאידיאות ההולך ומשתנה למול עיניה והצורך לתת מענה לכך.

הקורס יסקור את מגוון התנועות היהודיות שקמו במהלך המאה התשע עשרה וינסה לתת מענה לשאלה "מה הפיתרון הטוב ביותר להמשך קיומו של העם היהודי בעת החדשה.

**יחידות הוראה בקורס**

1. המודרנה ומאפייניה
2. תנועת התיקונים בדת – בין הרפורמים והקונסרבטיבים
3. המענה האורתודוכסי לגווניו ויחסו למודרנה ולתיקונים בדת
4. צמיחת החסידות הישיבות בליטא והתמודדותן עם אתגרי המודרנה במזרח אירופה(ישיבות וולזין וישיבות המוסר)
5. הלאומיות האירופאית
6. לאומיות יהודית בין מסורת ומודרנה
7. בין מבשרי הציונות חובבי ציון והתנועה הציונית בראשות הרצל.
8. סיכום: על פרשת דרכים, מהו הפתרון המיטבי לקיומו של העם היהודי בעת החדשה.

**מטלות הקורס**

מטלות עיון וכתובה כפי שיוגדרו במודל.

**ביבליוגרפיה**

1. יעקב כץ, מסורת ומשבר, מוסד ביאליק, ירושלים, תשי"ח, פרקים: 2,5,9
2. יעקב ברנאי, שבתאות, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תשס"א, עמ' 15-68
3. גרשון דוד הונדרט, גאולה קטנה ומעט כבוד, החברה היהודית בפולין ליטא במאה השמונה עשרה, הוצאת מרכז שזר לתולדות ישראל, ירושלים, תשס"ח, עמ' 165-210
4. משה רוסמן, הבעש"ט מחדש החסידות, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, 1999, עמ' 21-40
5. עמנואל אטקס, בעל השם -מאגיה, מיסטיקה, הנהגה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תש"ס, עמ' 88-122,266-275
6. עמנואל אטקס, יחיד בדורו, מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשנ"ט, עמ' 17-44
7. שמואל שוחט, "דמותו של הגר"א לפי ר' חיים מוולז'ין, מציאות או פולמוס, דעת, 67, תש"ע, עמ' 39-54
8. עמנואל אטקס, בעל התניא, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשע"א
9. עופר גיסין, ר' נחמן מברסלב, תורות, שיחות, סיפורי מעשיות, הוצאת ידיעות אחרונות-עם הספר, תל אביב, תשס"ט, עמ' 7-27
10. מיכאל גרץ, "ניצני ההשכלה" בתוך: מיכאל מאיר (עורך) תולדות יהודי גרמניה בעת החדשה, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תש"ע, כרך א, עמ' 235-261
11. שמואל אטינגר, היסטוריה והיסטוריונים, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תשנ"ג, עמ' 85-69
12. שמואל פיינר, מהפכת הנאורות, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תשס"ב, עמ' 39-92
13. שמואל פיינר, שורשי החילון, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תש"ע, עמ' 19-57, 391-408
14. שמאל פיינר, משה מנדלסון, הוצאת מרכז שזר ירושלים, תשס"ו
15. משה פלאי, עטרה ליושנה המאבק ליצירת יהדות ההשכלה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשע"ב עמ' 124-201
16. David Elinson, After Emancipation, Hebrew Union Collge Press, Cincinnati, 2004, pp 193-257
17. יורי סלזקין, המאה היהודית, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, תשס"ט, עמ' 53-121
18. אליעזר בן רפאל, ליאור בן חיים, זהויות יהודיות בעידן רב מודרני, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, 2006, עמ' 57-70
19. מיכאל מאיר, בין מסורת לקדמה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תש"ן,
20. משה פלאי, עטרה ליושנה המאבק ליצירת יהדות ההשכלה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשע"ב עמ' 363-450
21. אריאל פיקאר, לראות את הקולות, מסורת יצירה ופרשנות, הוצאת ידיעות אחרונות, תל אביב, 2016 עמ' 207-217 על הקדמה כללית ליהדות ומודרנה, 217-243 על הזרמים הדתיים
- 22.
23. ניל גילמן, יהדות קונסרבטיבית, בתוך ירמיהו יובל (עורך) זמן יהודי חדש,תרבות יהודית בעידן חילוני, הוצאת כתר, ירושלים, 2007, כרך ב, עמ' 222-228
24. Ismar Schorsch, Polarities in Balance, The Jewish Theologcial Seminary, New York, 2004, vol 1, pp28-91
25. אפרים חמיאל, הדרך הממוצעת,ראשית צמיחת הדתיות המודרנית, הוצאת כרמל, ירושלים, תשע"א

26. יעקב כץ, "האורתודוקסיה כתגובה על היציאה מן הגטו ועל תנועת הרפורמה", בתוך: ישראל ברטל (עורך) קהל ישראל-העת החדשה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, תשס"ד, עמ' 135-146
27. מרדכי ברויאר, עדה ודיוקנה- אורתודוקסיה יהודית ברייך הגרמני 1871-1918, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשנ"א
28. קימי קפלן, "שקיעה ושכחה פריחה ועניין-מגמות ומאפיינים בחקר האורתודוקסיה", ציון, עד, תשס"ט, עמ' 353-372
29. ישראל ברטל, מאומה ללאום, יהודי מזרח אירופה 1772-1881, הוצאת משרד הביטחון והוצאה לאור, תל אביב, 2002, עמ' 69-84, 129-141
30. Antony Polonsky, The Jews in Poland and RUSSIA, The Littman Library of Jewish Civilization, Oxford, 2012, vol 2, pp 3-40
- 31.
32. מיכאל סטניסלבסקי, התחלוחתה של ההשכלה ברוסיה, בתוך: עמנואל אטקס (עורך) הדת והחיים-תנועת ההשכלה היהודית במזרח אירופה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשנ"ג, עמ' 126-166
33. צביה נרדי, תמורות בתנועת ההשכלה ברוסיה בשנות השישים והשבעים של המאה ה"ט, בתוך: עמנואל אטקס (עורך) הדת והחיים-תנועת ההשכלה היהודית במזרח אירופה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשנ"ג, עמ' 300-327
34. שמואל פיינר, מלחמת תרבות, תנועת ההשכלה היהודית במאה התשע עשרה, הוצאת כרמל, ירושלים, תש"ע, עמ' 70-76
35. בנימין נתנס, מחוץ לתחום המפגש היהודי עם האימפריה הרוסית המאוחרת, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשע"ג, עמ' 35-93, 373-391
36. משה מישיקנסקי, עיונים בסוציאליזם היהודי, הוצאת אוניברסיטת בן גוריון, 2004, עמ' 167-203
37. מרדכי מינץ, "מקומה של תנועת הפועלים היהודית בפוליטיזציה של העם היהודי". עיונים בתקומת ישראל, ח, 1998, עמ' 253-265.
38. דניס שרביט, "יהודי אירופה בין חילון מבוטל לחילון מبدל", בתוך: אביאל בר לבב, רון מרגולין, שמואל פיינר (עורכים): תהליכי חילון בתרבות היהודית, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, תשע"ג, כרך ב, עמ' 646-678
39. ישראל ברטל, מאומה ללאום, הוצאת משרד הביטחון והוצאה לאור, תל אביב, תשס"ב, עמ' 142-158
40. מרדכי ברויאר, אהלי תורה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשס"ד, עמ' 44-76
41. עמנואל אטקס, שלמה טיקוצ'נסקי, ישיבות ליטא-פרקי זכרונות, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, ירושלים, תשס"ד, עמ' 9-58
42. בנימין בראון, תנועת המוסר הליטאית אישים ורעיונות, הוצאת מודן, בן שמש, 2014, עמ' 11-110
43. אבינועם רוזנק (עורך) אמונה בזמן משבר, הוצאת "עם הספר"-ידיעות אחרונות, תל אביב, 2009

44. יוסף שלמון, אם תעירו ואם תעוררו, אורתודוקסיה במצרי לאומיות, הוצאת מרכז שז"ר, ירושלים, תשס"ו, עמ' 41-65

45. מרדכי אליאב, ארץ ישראל ויישובה במאה הי"ט, ירושלים, הוצאת כתר, 1978, עמ' 75-109

46. ישראל ברטל, יונתן פרנקל, "מחיבת ציון לציונות: התנועה הלאומית באימפריה הרוסית 1881-1917, בתוך: אלון גל (עורך) הציונות לאזוריה, הוצאת מרכז שז"ר, תש"ע, כרך א, עמ' 49-